

Школа латинська в Острозі

Ймовірно, з'явилася після смерті *В.-К. Острозького* за волею католицьких власників Острога як альтернатива православної академії.

В *Актах (хроніці) острозького парафіяльного костелу* в розділі “Зміни в костельному управлінні” під 1617 р. занотовано: “Першого серпня від’їхали отці бернардини... Від’їзд ченців дався взнаки, бо й богослужіння не могло так чинно й статечно в костелі відбуватися, і п. бакалавр Валентинус Заклікович, котрий за наполяганням ченців у будинок костельний на цвинтарі зі школи руської перебрався, аби там при стінах костельних не лише наук і цнот святих, але й богослужіння діток шкільних навчати, знову до школи руської перебрався, не доглядом своїм і лайдакуватим своїм життям через молодих людей будинок той (котрий йому для навчання дітей відведено) вночі вогнем запаливши”.

У цьому ж джерелі, під 1620 р., у розділі “Будинок острозької школи при острозькому костелі” знаходимо такі відомості: “Ксьондз плебан острозький, оскільки застав великий непорядок латинської школи, котра на той час ще при академії руській під керівництвом ректора руського знаходилася, маючи дуже недбайливих наставників, так що ні оздоби в латинському костелі з тієї школи не будучи у змозі мати, ні жодного помічника до відправлення святої меси не міг мати. Більше того, шкільна молодь через недогляд і шкільну недбалість повна була поганих безсоромних звичаїв. Кс. плебан, запобігаючи тому й відновлення

шкільного порядку бажаючи, збудував два приміщення для латинської школи при острозькому костелі...”. Про деякі витрати, вочевидь, пов’язані з цим будівництвом, повідомляється в інформації про костельні видатки у 1619 р.: “Теслям від побиття школи флоренів 6. За деревину до комина флорен 1 грошів 7 1/2. Від майстрування комина далось флорен 1. За печі у школі і кімнаті бакалаврській флоренів 5. За пруті і за залізо до склепіння печей грошів 24”.

Згадка у джерелі про перебування Ш. “на той час ще при академії руській під керівництвом ректора руського” означала не вияв якогось добросусідства, а, певно, повідомляла, що Ш. не була ще цілком самостійною одиницею й після невдалої спроби з В. Закліковичем і до побудови власного приміщення продовжувала знаходитися у складі академії як її структурний підрозділ. Відокремлення, вірогідно, відбулося у другій половині 1620 р. – першій половині 1621 років. Примітним у цьому процесі може бути те, що в 1603 р. на пригородку в Острозі згадується “школа”, тобто, православна академія; в ревізії володінь О. Острозького перед їх поділом між його дочками від 1620 р. вже говориться: “Там же Академія, школи і друкарня, і інші будівлі колегіацькі, польські і руські...”, а в інвентарі ординацької частини Острозької волості від 1621 р. знову в однині називається “Школа руська спільна”.

Після відокремлення Ш. розпочинається її “зростання” та зміцнення. Так, у листі “До руських острозьких бакалаврів” від 22.02.1623 р. *А.-А. Ходкевич (Острозька)* спочатку говорить нібито про волю свого

діда *В.-К. Острозького*, “котрий, бажаючи, аби розвиваючись наука у школі римській так латинською мовою, як і грецькою, перешкоди жодної від руської школи не мала, на що й певну суму призначив”. Своєю чергою, і вона висловила побажання, “аби римська школа у своїй науці жодної перешкоди від школи руської не мала, а якби щось таке за правдивою відомістю трапилося, і ми про те почули, тоді та сума тій школі призначена має пропасти” (див.: *Фундації Острозької академії*). Певно, невдовзі з’являється лист тієї ж княгині із заборонаю руським бакалаврам викладати по-польськи й по-латинськи, а лише по-руськи. Нарешті, роблячи 25.10.1624 р. фундацію *Острозькому парафіяльному костелові*, княгиня зазначила: “І це ще докладаю, аби для вправлення діток у християнській побожності і визволення наук (! – *Т. В.*), не порушуючи волі святої пам’яті князя Костянтина на Острозі київського воєводи, діда мого, з фундації на Суражі, учиненої на школу грецьку і латинську, за дозволом усіх дідичів ясновельможних князів Острозьких, дозволяю, аби на костельну католицьку школу приходилась половина тієї фундації, тобто сто вісімдесят злотих. З чого острозький ксьондз плебан повинен буде утримувати старанного бакалавра, котрий від своїх дітей іншої плати брати не повинен”. У такий спосіб до Ш. відійшла частина грошової фундації, призначеної свого часу православної академії, а загалом все це звело останню до рівня прицерковної школи, в той час як латинська школа піднялась на відносно вищий освітній рівень.

В *Актах (хроніці) острозького парафіяльного костелу* в переліку острозьких католицьких парафіян від 1622 р. є згадки про школярів, певно, тієї ж таки латинської школи: “Андрій Зитониця син у школі”, “Христов син їх у школі” та “Тригорій сирота до школи дано”. Згідно зі “Звичаями”, впровадженими у 1624 р. острозьким плебаном Миколаєм-

Олександром Рамультом, євреї повинні були давати бакалаврові на Різдво і Пасху по 1 талерові. Зовнішній вигляд Ш., особливості викладання та подальша доля, невідомі. Можливо, перестала існувати в середині XVII ст. у зв’язку з визвольною війною під проводом Б. Хмельницького.

Джерела: Бевзо О. А. Львівський літопис і Острозький літописець. – Київ, 1971. – С. 131; “До руських острозьких бакалаврів” (часткова фотокопія) // Мицько І. З. Острозька слов’яно-греко-латинська академія (1576-1636). – Київ, 1990. – С. 68; Інвентар частини замку в Острозі 1620 р. / Підг. М. Боянівська // Острозька давнина: Дослідження і матеріали / Відп. редактор І. З. Мицько. – Вип. 1. – Львів, 1995. – С. 122; Інвентарі дворів та замочків Острожчини 1621 р. / Підг. І. Ворончук // Острозька давнина: Дослідження і матеріали / Відп. редактор І. З. Мицько. – Вип. 1. – Львів, 1995. – С. 128; Ковальський М. До історії латинської школи в Острозі. “Budynek Szkoły Ostrogskiej przy Kościele Ostrogskim (1620)” / Підг. М. Ковальський // *Wołanie z Wołynia=Воляння з Волині*. – 1996. – № 9. – С. 37-39; Описи Острожчини другої половини XVI – першої половини XVII ст. / Упоряд. В. Атаманенко. – Київ – Острог – Нью-Йорк, 2004. – С. 75, 79, 185, 296; *Akta kościoła farnego Ostrogskiego od 1622 r.* / Wyd. J. Hoffman // *Rocznik Wołyński*. – Równe, 1934. – Т. 3. – S. 196, 201, 205, 210; *Archiwum Państwowe w Krakowie (Polska)*. – *Archiwum Sanguszków*. – *Rękopisy*. – Sygn. 1031. – S. 118-119, 153-154, 189, 220; *Kronika parafii Ostrogskiej*. [Rok Pański] 1617. *Odmiana w rządzie kościelnym* / Підг. Т. Вихованець // *Wołanie z Wołynia=Воляння з Волині*. – 1999. – № 30. – С. 45-46.

Література: Вихованець Т. Острозькі храми XVI – середини XVII ст. // *Наукові записки. Серія “Історичні науки”*. – Острог, 2008. – Вип. 13. – С. 182-186; Ковальський М. П. Документи родинного фонду Сангушків Краківського Державного Воєводського Архіву як джерела з соціально-економічної історії України XVI-XVIII ст. // *Архіви України*. – 1983. – № 3. – С. 60-63; Мицько І. З. Острозька слов’яно-греко-латинська академія (1576-1636). – Київ, 1990. – С. 66-67; Kardaszewicz S. *Dzieje dawniejsze miasta Ostroga. Materiały do historii Wołynia*. – Warszawa, Kraków, 1913. – S. 140-141; Kowalów W. J., ks. *Szkice z dziejów kościelnych Ostroga i okolicy*. – Biały Dunajec; Ostróg, 2001. – S. 26.